

Зборник радова
РЕПУБЛИКА СРПСКА –
ПОЛОЖАЈ, ИСТОРИЈА,
ИДЕНТИТЕТ

Преиледни чланак

Запримљено: 23.09.2022.

Одобрено: 28.09.2022.

ПРИКУПЉАЊЕ ГРАЂЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ЈУ МУЗЕЈ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

МА Остоја Раилић¹, историчар, виши кустос,
стручни музејски радник за историју Републике Српске
ЈУ Музеј Републике Српске, Бања Лука

Научно утемељено истраживање историје Републике Српске у Републици Српској започело је у посљедњих неколико година, првенствено захваљујући ангажману наставника и сарадника на Студијском програму историје Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци. На овом студијском програму уведен је предмет *Историја Републике Српске*. Захваљујући активностима запослених историчара у Републичком центру за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица (РЦИРЗ) процес је додатно унапријеђен. Протеклих неколико година РЦИРЗ је објавио више монографских издања из историје Републике Српске са посебним акцентом на период Одбрамбено-отаџбинског рата. Ради се о публикацијама о Републици Српској у Одбрамбено-отаџбинском рату, преко оних о страдању Српчана на озренско-возућком ратишту и смрти 12 беба у КБЦ Бања Лука 1992. године, до монографија о 2. крајишком корпусу и 30. пјешадијској дивизији Војске Републике Српске, те Митровданским биткама и многе друге. Својеврсна круна активности запослених у РЦИРЗ-у представља објављивање поименичног пописа *Жртве Одбрамбено-отаџбинског рата*. Запослени у другим установама слиједили су примјере запослених на Студијском програму историје и РЦИРЗ-у задржавајући научни приступ у проучавању, обради и презентацији тема из историје Републике Српске.

Као историчар, кустос Музеја Републике Српске, аутор овог чланка распоређен је крајем 2018. године на реферат за период историје од 1990. године. У тренутку преузимања овог посла у Музеју Републике Српске готово да није постојала прикупљена грађа примарне вриједности из прошлости Републике

¹ ostrailic2@gmail.com

Српске. У Музеју Републике Српске, као централној музејској установи Републике Српске, процес прикупљања грађе из историје Републике Српске интензиван је од почетка 2019. године. У поступку измјене акта о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста крајем прве половине 2020. године промијењен је и назив „реферата“ у оквиру кога се ова активност реализује. Насловљавањем наведеног историјског периода умјесто периода Отаџбинског рата и савременог доба у реферат „за историју Републике Српске“ омогућен је свеобухватнији просторни, тематски и хронолошки оквир, као и методолошки оправданији научни приступ процесу прикупљања, обраде и презентације грађе из прошлости Републике Српске.

У јавности Републике Српске постоји више идеја које неформално/формално циркулишу у јавном простору, а које се односе на то како треба ријешити питање тема из историје Републике Српске у оквиру музејских и сличних установа у Републици Српској. Међутим, већина њих полази прво од презентације, а не од прикупљања и обраде грађе из историје Републике Српске. Уз то, оне углавном долазе из сфере дневне политике и то најчешће у вријеме предизборне кампање, турбулентних политичких момената или приликом одређених годишњица. Поред наведеног, ипак, све идеје које циркулишу у јавности су добро дошле. Поједине од њих је чак могуће реализовати у наредном периоду и што је најважније не искључују једна другу. Музеј Републике Српске, који је недавно напунио 92 године постојања, као централна музејска установа комплексног типа у Републици Српској, има и законско упориште у погледу надлежности над поменутом облашћу. Надамо се у догледној будућности остваривим идејама о специјализованим музејима. Једноставно речено, мјеста има за све. У основи су добре идеје о Музеју стварања Републике Српске и/или Музеју Одбрамбено-отаџбинског рата у Палама, Музеју Војске Републике Српске у касарни „Козара“ у Бањој Луци, као и друге на тим основама. Мишљења смо да би прије свега тога требало формирати сталну изложбenu поставку из историје Републике Српске у оквиру сталне поставке Одсјека за историју Музеја Републике Српске као њене централне музејске установе. Период историје Републике Српске своје мјесто требало би да има у сталним поставкама регионалних и локалних музеја. Популаризацији тих идеја допринијеле би повремене, тематске изложбе о догађајима, процесима и личностима из историје Републике Српске. Исте би дале допринос самом процесу прикупљања грађе из историје Републике Српске. Сматрамо да би у некој наредној фази било добро да се поведе научна и стручна расправа о потреби трансформисања постојећег концепта историје у музејским установама у Републици Српској и формирања Историјског музеја Републике Српске (ИМРС).

У међувремену централна музејска установа у Републици Српској интензивирала је активности на прикупљању грађе из историје Републике Српске.

У Музеју Републике Српске процес прикупљања грађе из историје Републике Српске осмишљен је кроз три фазе. Прво: успостављање комуникације са надлежним институцијама, удружењима и организацијама у Републици Српској. Друга фаза подразумијева директне личне контакте са значајним личностима из историје Републике Српске и њиховим потомцима. Трећа фаза предвиђа јавни позив и активности преко средстава јавног информисања. Паралелно са њима планирана је реализација повремених, тематских изложби са темама из историје Републике Српске. Те изложбе би се реализовале на темељу прикупљене грађе из историје Републике Српске. Поред низа функција њихова улога би била да додатно афирмишу процес прикупљања грађе из историје Републике Српске. Од почетка 2019. године до почетка 2022. године у Музеју Републике Српске остварене су значајне аквизиције грађе из историје Републике Српске. Процес је значајно био успорен у току 2020. године из опште познатих разлога пандемије и немогућности да се у тим условима оствари директан контакт. У овом процесу изнад оствареног личног ангажмана историчара, стручног музејског радника за историју Републике Српске Музеја Републике Српске, налазе се добра воља и разумијевање значаја активности прикупљања грађе из историје Републике Српске од стране поклонодаваца, тј. значајних личности из историје Републике Српске и њихових насљедника, чланова њихових породица. У име Музеја Републике Српске и у наше лично име захваљујемо се још једном свима њима на чину великог и несебичног дародавства. Управо на тај начин омогућено је формирање Збирке предмета и докумената из историје Републике Српске као и њено обогаћивање. Тиме су створени предуслови за повремене, тематске изложбе са темама из историје Републике Српске. Потенцијално су остварене могућности за изложбе о одређеним личностима, догађајима, процесима и другим темама из историје Републике Српске у централној музејској установи Српске. Потом је омогућено да се аргументовано размишља о сталној поставци из историје Републике Српске у Музеју Републике Српске.

Од почетка 2019. до почетка 2022. године, са паузом у највећем дијелу 2020. године, на иницијативу историчара, кустоса за историју Републике Српске, чланови породица значајних личности из прошлости Републике Српске или саме значајне личности поклонице су вриједну грађу из историје Републике Српске Музеју Републике Српске. Хронолошки посматрано Збирка за историју Републике Српске у овом периоду утемељена је на прави начин поклоном породице Кољевић. Госпођа Милица Кољевић, удовица проф. др Николе Кољевића (1936-1997), и њихови потомци Богдана и Срђан Кољевић поклонице су вриједну заоставштину ове значајне личности из историје Републике Српске. Њу чине бројни предмети и документи од значаја за историју Републике Српске. Збирка за историју Републике Српске потом је обогаћена

поклонима пуковника Илије Лукића из 16. крајишке моторизоване бригаде 1. крајишког корпуса Војске Републике Српске (ВРС) и пуковника Златана Црналића, pilota ВиПВО ВРС. Наведену музејску збирку допунила је заоставштина предсједника Републике Српске од 2006. до 2007. године др Милана Јелића (1956-2007). Њу су Музеју Републике Српске поклонили удовица др Јелића, госпођа Милица и син Петар Јелић. Генрал-мајор Ђуро Бороња Музеју Републике Српске поконио је личне артефакте из историје Републике Српске. Потом је услиједио поклон команданта ВиПВО ВРС генерала Живомира Нинковића. Сегмент Збирке за историју Републике Српске Музеја Републике Српске о ВиПВО ВРС тренутно је заокружен поклонима породице Кустурић. Ови поклони се односе на поклон артефаката из заоставштине потпуковника Слободана Кустурића (1955-1993), 1. команданта 92. мјешовите авијације бригаде ВиПВО ВРС. На томе се захваљујемо госпођи Славици Кустурић, госпођи Сањи Малић (рођ. Кустурић) те господи Ивану и Бобану Кустурићу, директору Хеликоптерског сервиса Републике Српске. На поклоњеним артефактима генерала Манојла Миловановића (1943-2019) захваљујемо се његовој удовици, госпођи Боји Миловановић. Некадашњој предсједници Републике Српске, проф. др Биљани Плавшић, дугујемо неизмјерну захвалност на њеном доприносу обогаћивању Збирке за историју Републике Српске Музеја Републике Српске. И генерал Винко Пандуревић издвојио је дио предмета за поменути Збирку Музеја Републике Српске.

На крају овог клиометријског сегмента за период од почетка 2019. до почетка 2022. године још једном се захваљујемо свим досадашњим поклонодавцима на чину дародавства. Надамо се да ће то бити подстрек и за друге значајне личности из историје Републике Српске или њихове потомке да предмете и документе од значаја за историју Републике Српске поклоне Музеју Републике Српске. На тај начин значајна грађа из историје Републике Српске биће заштићена, обрађена и презентована на научан и стручан начин. У великој мјери примарни извори из прошлости Републике Српске постаће доступнији како јавности тако и истраживачима историје Републике Српске. За централну музејску установу комплексног типа у Републици Српској то ће значити обогаћивање Збирке за историју Републике Српске, а тиме и цјелокупног њеног фондуса. На крају прошириће се могућности за повремене, тематске изложбе и напослетку створити објективне могућности за сталну изложбену поставку из историје Републике Српске.

У наредном временском периоду планирамо наставити активности на прикупљању грађе из историје Републике Српске те да се потом настави процес обраде и презентације прикупљене грађе. Први ниво презентације подразумијева наставак досадашњих активности на писању и објављивању научних радова. Поред тога изражавамо наду да ће се створити могућности за

повремене, тематске изложбе са темама из историје Републике Српске. Наш однос према Републици Српској показаћемо и односом према презентацији грађе из историје Републике Српске у Музеју Републике Српске, као и у самој Републици Српској. Вјерујемо да ћемо наићи на разумијевање на одговарајућим мјестима по овим питањима. У овом тренутку у завршној фази је процес за припрему и реализацију изложбе о проф. др Николи Кољевићу под називом *Пућеви професора, стваралоца и државотворца: проф. др Никола Кољевић (1936-1997)*. Каталог изложбе је у штампи, а започете су припреме за почетак радова у изложбеном простору и постављање изложбе. Изложба је под покровитељством предсједника Републике Српске. Финансирана је из средстава Кабинета предсједника Републике Српске и Министарства просвјете и културе Републике Српске. Више је занимљивих тема за које постоје реалне основе за тематске изложбе. Све то у циљу додатног пркупљања грађе из историје Републике Српске како би се обогатила Збирка за историју Републике Српске Музеја Републике Српске и реализовала стална изложбена поставка из историје Републике Српске у Музеју Републике Српске.